

СТАНОВИЩЕ

Изготвено от проф. д-р Тодорка Стоянова Атанасова-Калайджиева, катедра „Мениджмънт“, Стопански факултет на Тракийски университет, Стара Загора, научна специалност „Организация и управление на производството“, професионално направление 3.7 Администрация и управление

Автор на дисертационния труд: **Христо Борисов Цветанов**

Тема на дисертационния труд: **„Икономически ефект на директните плащания за земеделските производители в контекста на ОСП на ЕС в периода 2014-2020“**

I. Общо представяне на дисертационния труд:

Дисертационният труд на Христо Борисов Цветанов е обсъден и насочен за публична защита на заседание на катедра „Аграрна икономика“ при СА „Д.А. Ценов“, гр. Свищов.

Разработеният дисертационен труд е с обем от 153 стандартни страници, включващ увод, три глави, заключение, използвана литература, декларация за оригиналност, приложение в обем от 6 страници.

Използваната литература включва общо 85 литературни източника, от които 72 са на български, а 13 на английски език.

Резултатите от изследването и анализа в дисертацията са представени на 17 фигури и 11 таблици.

Становището е възложено на основа Заповед № 105/13.02.2020 г. на Ректора на СА „Д.А.Ценов“, гр. Свищов, като член на Научно жури, избрано от ФС на факултет „Производствен и търговски бизнес“, Протокол №6/12.02.2020 г. Същото е изготвено съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д.А.Ценов“, гр. Свищов.

II. Оценка на формата и съдържанието на дисертационния труд:

Актуалността на темата на дисертационния труд за икономическия ефект на директните плащания на земеделските производители в България произтича от една страна, от реформите, които се извършиха в аграрния сектор през деветдесетте години на миналото столетие. От друга, от приемането на страната ни за пълноправен член на ЕС и прилагането на механизмите на Общата селскостопанска политика в българското аграрно производство. Аграрната политика на ЕС очертава конкретни стъпки, стимулиращи развитието на българското земеделие, но не всички проблеми на земеделските производители у нас са разрешени. Тези проблеми могат да се решат чрез проучвания, разработване и предлагане на научни модели за управление на българското аграрно производство.

Авторът фокусира изследването и анализа върху зърнопроизводството, като структуроопределящ подсектор на българското растениевъдство и гарант за продоволствена стабилност на страната ни. В този смисъл считам, че избраната тема на дисертационния труд е не само актуална и значима за теорията, и практиката, но и дисертабилна.

Предмет на изследване е икономическия ефект на директните плащания върху българските зърнопроизводители за периода 2014-2020 г.

Обект на изследване са директните плащания на ОСП на ЕС за земеделско производство в страната, като инструмент за подпомагане на зърнопроизводителите.

В дисертационния труд е формулирана изследователска теза, която е доказуема и напълно обслужва изследваната проблематика на дисертацията.

Целта на научната разработка е правилно формулирана. Тя кореспондира с изследователската теза и е подчинена на темата на дисертационния труд.

Основните задачи, които се решават, за да се изпълни поставената цел са четири. Те произтичат от поставената цел и логически се свързват със съдържателната структура на дисертацията.

Изпълнението на поставената цел и решаването на основните задачи се извършва чрез комплекс от методи: индексен и факторен анализ, сравнителен и ретроспективен анализ, метод на експертната оценка, математически и статистически методи, индукция, дедукция, анализ на нормативните документи и др.

Положително впечатление в дисертацията прави използваната разнородна информационна база, включваща множество национални и европейски нормативни документи, научни публикации и др. Използваните литературни източници са цитирани точно. Осигурената разнообразна по характер информация е добра основа за задълбочен анализ и обобщения.

Дисертационният труд в структурно отношение и по обем отговаря на изискванията за придобиване на ОНС „доктор“ по научна специалност „Икономика и управление (аграрна икономика)“. Налице е балансирано съотношение между структурните му части.

В увода се представят актуалността на разработваната тематика, обекта и предмета на изследване, целта и задачите, изследователската теза, методологията на изследване и ограничителните условия, които се поставят при изследването.

Първа глава има теоретичен характер. Въз основа на изследвания от водещи наши и чужди автори по проблематиката докторантът прави задълбочен литературен анализ. Извежда понятиен апарат на изследването. Разкрива се същността на икономическия ефект, като се акцентира върху особеностите му за аграрния сектор. Разглеждат се принципите и методите за неговото определяне в контекста на ОСП. Пролічва много доброто познаване, както на обща икономическа теория, а също и на специфичната, свързана с аграрния сектор. В изложението се откроява авторското мнение. От осъществения литературен анализ се формулират основни изводи.

Втора глава на дисертационния труд се отличава с аналитико-методичен характер. Анализирани са нормативната рамка за осъществяване на директните плащания на европейско и национално равнище. Изясняват се и се анализират механизма и разновидностите на директни плащания, които се прилагат към земеделските производители. Разкриват се специфичните условия за осъществяване на директните плащания за българските земеделски производители и икономическия ефект от тяхното прилагане за два седем годишни периода. В трети параграф на втора глава се представя теоретичен модел за определяне на икономическия ефект на прилаганите директни плащания за земеделските производители. Осъщественият анализ във втора глава се характеризира със задълбоченост, точна интерпретация на разнообразната по вид информация, правилно формулирани изводи.

Трета глава има характер на конструктивна. В нея авторът прави опит да апробира модела за оценка на икономическия ефект от прилаганите директни плащания основно за зърнопроизводители в България на примера на Северен централен район за периода от 2014 до 2020 г. В тази връзка първоначално се установяват и анализират основни фактори, които оказват влияние при определяне на икономическия ефект на директните плащания за зърнопроизводството. Следва обосновка и оценка на икономическия ефект от 16-те схеми за директни плащания, прилагани в страната през настоящия програмен период (2014-2020 г.). Положително впечатление правят разработените примери за промяната на полагащите се директни плащания на земеделските производители при изменение на структурата на засетите площи с дадени култури и степента на изпълнение на изискванията за екологизация на производството. Разработен е модел, представен на табл. 10 (стр. 112) за промяна на доходността на земеделското стопанство в зависимост от неговия размер при въведен таван на директните плащания и произтичащото от това изменение в дължимата рента. В трети

параграф докторантът, основавайки се на оценки на национални и европейски институции, на други автори и на база собствени анализи успява да разкрие проблемите, произтичащи от промяната на политиката за директните плащания и тяхното въздействие върху доходността на земеделските стопанства, като предлага дегресивния подход при тяхното намаляване в съчетание с т. нар. „зелен пакет“, управление на риска и застраховане на продукцията. Изложението в трета глава демонстрира задълбоченост в познанията, оригиналност в предложенията и аргументираност при тяхното представяне.

Заключението на дисертацията представя обобщаване на основните резултати от изследването и анализа.

Авторефератът отговаря на изискванията и обективно отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд.

Обобщавайки, оценката за структурната и съдържателна характеристика на дисертационния труд на докторанта считам, че напълно е доказана изследователската теза, изпълнена е поставената цел и са решени първоначално заложените задачи. Стилът на изразяване е научен и разбираем. При разработване на дисертационния труд авторът е спазил правилата на научната етика. Използваните автори са цитирани точно и правилно. Дисертационния труд е оформен много добре.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд:

Представените от докторанта приноси приемам и синтезирам по следния начин:

➤ Принос, произтичащ от разширяване и обогатяване на литературата, и научното познание със същността на понятието икономически ефект, основано на интердисциплинарност и логическа обосновааност.

➤ Принос с теоретико-приложен характер е предложеният методически подход за изследване съчетан с разработения модел за определяне на икономическия ефект на директните плащания за земеделските производители. Моделът е апробиран на примера на зърнопроизводството в страната.

➤ Принос с практико-приложен характер са идентифицираните проблеми и представените решения за повишаване на икономическия ефект на директните плащания за земеделските производители в България.

IV. Въпроси по дисертационния труд:

Към автора на разработения дисертационен труд имам следния въпрос:

Считате ли, че настоящите схеми за директни плащания, прилагани към малките пазарно ориентирани земеделски стопанства в България съдействат за тяхното развитие и растеж?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение:

В обобщение докторантът Христо Борисов Цветанов е разработил на необходимото научно равнище дисертационния труд. Това ми дава основание да твърдя, че авторът познава и успешно прилага съвременни методи за изследване и анализ в областта на аграрната икономика, правилно интерпретира получените резултати, има и неоспорими научно-приложни приноси. Позволявам си да предложа на уважаемото Научно жури да оцени високо разработения дисертационен труд и да гласува положително за присъждането на **Христо Борисов Цветанов** образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Икономика и управление (аграрна икономика)“, професионално направление 3.8. „Икономика“.

02.03.2020 г.
Стара Загора

Изготвил становището:
(проф. д-р Тодорка Атанасова-Калайджиева)